

Václav Hořejší: Mělo by se psát o vědě, ale i proti pavědám

3. 3. 2018 ceskapozice.lidovky.cz str.0 sekce: domov

<https://ceskapozice.lidovky.cz> Akademie věd ČR

„Vrátil jsem se zpátky do laboratoře, pracuji rukama. Připadá mi, že jsem omládl tak o 30 let. A hrozně mě to baví,“ říká Václav Hořejší, dlouholetý ředitel Ústavu molekulární genetiky Akademie věd, který na konci loňského roku dostal od její předsedkyně Evy Zažímalové cenu za propagaci vědy. A v její popularizaci chce pokračovat.

Nejen prezidentská kampaň ukázala, jak často Češi sdílejí nesmysly, fake news anebo přímo bludy. Proti pavědeckým hloupostem už léta brojí Václav Hořejší, dlouholetý ředitel Ústavu molekulární genetiky Akademie věd. Na sklonku roku dostal od její předsedkyně cenu za propagaci vědy.

„Václav Hořejší je nejen vynikající vědec, ale má i dar výsledky své práce a svého oboru srozumitelně zpřístupňovat široké veřejnosti. Ocenění je v těch nejlepších rukou,“ řekla Eva Zažímalová, šéfka elitní instituce.

Návrat do laborky

Hořejší si ceny váží. „Začal jsem psát před více než 20 lety články do časopisu Vesmír, který pro mě byl důležitý, už když jsem byl studentem. A zvláště jsem to zintenzivnil v době, kdy jsem řediteloval, tedy v uplynulých dvanácti letech. Byla to totiž doba, kdy jsem neměl čas na pořádnou vlastní vědu, ale chtěl jsem být v kontaktu s vývojem v mých oborech – v imunologii, v molekulární biologii,“ řekl profesor Hořejší, jenž psal seriál o imunologii, bloguje a přednáší i středoškolákům.

Jeden z nejcitovanějších Čechů je nyní v jiné pozici. Už není ředitelem, vrátil se – v již v důchodovém věku – do laborky. „Pracuji rukama. Připadá mi, že jsem omládl tak o 30 let. A hrozně mě to baví! Jsou to věci, které se týkají molekulární a buněčné imunologie; jde hlavně o metody, pomocí kterých charakterizujeme receptorové molekuly na povrchu bílých krvinek, jak fungují a s čím se vážou,“ říká nadšeně.

V pražské Krči je zástupcem vedoucího skupiny Tomáše Brdičky, svého bývalého doktoranda. „Pipetuji, dělám elektroforézy a další biochemické metody. S popularizací přestat nechci,“ říká Hořejší, jenž si přibral zpracovávání tiskových zpráv o výsledcích kolegů z ústavu; a to tak, aby byly čtivější, srozumitelnější. Co to obnáší?

Omezené povědomí

„Vzal jsem si na starost, že za náš ústav budu ‚styčným důstojníkem‘ pro návrhy tiskových zpráv. Proháním kolegy, aby mi dodávali zprávy o svých vědeckých publikacích, pak to zedituji, trochu přepíši a finální texty posíláme na tiskový odbor Akademie a do médií. Je důležité, aby veřejnost věděla, že se tady vytváří něco docela zajímavého a že i věci, u kterých se zprvu zdá, že kvůli svému odbornému charakteru nejdou popularizovat, se dají celkem dobře prezentovat i laikům,“ usmívá se.

Editoři v médiích se většinou bojí zkratk, sofistikovaných termínů a cizích pojmů pro složité buněčné a jiné děje, jež mohou čtenáře odradit. Vyžadují totiž po příjemci pozornost, znalosti. Podle Hořejšího se

však o komplexních věcech psát musí. „Mělo by se pořád psát jednak o skutečné vědě, ale také argumentovat proti pavědám, pověrám a obskurním alternativním léčitelským metodám,“ říká.

Veřejnost by měla vědět, že homeopatie funguje jen jako placebo (jak ukázaly třeba i nedávné vícere studie ve Velké Británii), anebo jaké jsou přínosy a zásluhy očkování na vymýcení řady nemocí, přestože matky cítí své „právo“ vakcíny odmítat. Na to, jak převratné věci se dějí v genetice a v molekulární biologii, mají lidé jen velmi omezené povědomí o možnostech, které přinášejí kupříkladu editory genů CRISPR-Cas9, precizní medicína a další moderní metody.

Ateismus a náboženství

„Mělo by se víc mluvit o tom, co to lidem přináší, jaké jsou perspektivy pacientů trpících dříve neléčitelnými dědičnými, nádorovými či autoimunitními chorobami a podobně,“ míní Václav Hořejší. Autor stovek popularizačních textů i přednáškových vystoupení připomíná, že popularizace není jen psaní. Vychoval si také následovníky; jeden z nich, profesor Jan Černý, který nedávno kandidoval na rektora Univerzity Karlovy, láká mladé naděje k biologii, na olympiády. Čím to, že se propagace tohoto oboru tak daří?

„Myslím, že je to i tím, jak jsou biomedicínské vědy blízké praktickému životu. Každý z nás může vidět důsledky, které z toho vyplývají – nové medicínské postupy, léčiva... A to je výhoda třeba proti většině fyziky, řekl bych. Témata se navíc týkají i našeho vlastního těla,“ podotýká Hořejší. Sám přednáší i gymnazistům, v posledních pár letech byl na více než 15 školách. Má čtyři témata: Jak funguje imunitní systém, Jak se imunitní systém vypořádává s nádory, Molekuly života a Věda a náboženství.

„O to bývá velký zájem. Lidé očekávají, že když je někdo vědecky vzdělán, měl by být skoro automaticky ateista. To je pravda, ale jen pokud se náboženství chápe velmi fundamentalistickým způsobem, těžko slučitelným s vědou. Ale jsou i jiné možnosti, dá se to i dobře skloubit a o tom vyprávím,“ říká praktikující římský katolík.

Popularizace vědy v českých zemích se podle Hořejšího za poslední čtvrtstoletí výrazně zlepšila: vyzdvihuje časopis Vesmír, ale i Lidové noviny – včetně klasika popularizace Jaroslava Petra. A co by vzkázal těm vědcům, kteří chtějí svůj obor popularizovat? „Nejdůležitější je zkusit začít. Ve většině případů je začátek těžký a to první, co napíšou – až na jedince s výjimečným nadáním – budou muset několikrát přepisovat... Podstatné je nenechat se odradit,“ uzavírá profesor Hořejší.

Kontakt:

prof. RNDr. Václav Hořejší, CSc.,
tel.: 296 442 465, e-mail: vaclav.horejsi@img.cas.cz,
web: www.img.cas.cz/vyzkum/tomas-brdicka

Zdroj:

http://ceskapozice.lidovky.cz/vaclav-horejsi-melo-by-se-psat-o-vede-ale-i-proti-pavedam-pi9-/tema.aspx?c=A180301_163651_pozice-tema_lube